

УДК 657.471:334

Садовська І.Б., к.е.н., професор

Луцького національного технічного університету

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено основні поняття, склад і джерела власного капіталу. Висвітлено основні аспекти управління власним капіталом сільськогосподарських підприємств та виділено особливості обліково-інформаційного забезпечення

Ключові слова: власний капітал, статутний капітал, пайовий капітал, резервний капітал, управління капіталом

Sadovska I.

REGISTRATION-INFORMATIVE PROVISION IN MANAGEMENT OWN CAPITAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Certainly basic concepts, composition and sources of property asset. The basic aspects of management of agricultural enterprises a property asset are reflected and features are selected registration-informative providing

Key words: property asset, chartered capital, ration capital, operating surplus, management a capital

Садовская И.Б.

УЧЕТНО-ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ В УПРАВЛЕНИИ СОБСТВЕННЫМ КАПИТАЛОМ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Определены основные понятия, состав и источники собственного капитала. Отражены основные аспекты управления собственным капиталом сельскохозяйственных предприятий и выделены особенности учетно-информационного обеспечения

Ключевые слова: собственный капитал, уставный капитал, паевой капитал, резервный капитал, управление капиталом

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні процеси глобалізації економіки значно вплинули на систему економічних відносин, рівень розвитку ринкових механізмів, що визначило появу великої кількості користувачів з різноманітними інформаційними запитами. Це обумовило потребу у формуванні обліково-аналітичної

інформаційної системи, здатної адекватно задовольнити запити зацікавлених користувачів необхідними даними для обґрунтування і прийняття управлінських рішень.

Особливо гостро постала проблема обліково-інформаційного забезпечення в управлінні власним капіталом сільськогосподарських підприємств. Це пов'язано перш за все різноманітністю організаційно-правових форм: сільськогосподарські кооперативи, обслуговуючі кооперативи, приватні підприємства, приватно-орендні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю і т.д. Наведений перелік не є вичерпним. Але в цілому коло проблемних питань окреслюється на кожному підприємстві майже те саме. Здебільшого це стосується юридичних аспектів стосовно закріплення прирісної вартості власного капіталу, а перед тим облікове відображення, обліковий вимір, узагальнення у звітності.

Капітал як фактор виробництва в сільськогосподарських підприємствах має структуру відмінну від капіталу інших галузей. Передусім, це земельний капітал, який є специфічним і з особливими властивостями, які роблять його власника прив'язаним до місця його розташування, збільшують ступінь залежності від власності.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання економічної сутності і обліково-інформаційного забезпечення управління власним капіталом досліджували вчені: С.Ф.Голов, В.М.Жук, О.О. Канцуров, Г.Г.Кірейцев, В.Г.Лінник, В.Б.Моссаковський, В.В.Сопко.

Актуалізується проблема обліку власного капіталу з розвитком глобалізації, переплетенням капіталів – фізичного, грошового, фінансового і людського (інтелектуального і соціального).

Цілі статті. Метою публікації є дослідження актуальних питань обліково-інформаційного забезпечення управління власним капіталом сільськогосподарських підприємств з виділенням галузевих особливостей.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Капітал – за визначенням класичної економічної теорії один із факторів виробництва, усе те, що використовується для виробництва, але безпосередньо не споживається в ньому (за винятком повільної амортизації). На відміну від інших факторів виробництва, землі й природних ресурсів, капітал складається з раніше виробленого продукту. Проте, наше бачення відносно землі і природних ресурсів дещо інше – ми їх вважаємо специфічним капіталом, притаманним лише для сільськогосподарської діяльності.

Форма господарювання, організаційно-правова форма ведення бізнесу суттєво впливають на відображення прав власників (засновників) у бухгалтерському обліку. У зв'язку з цим проблема відображення прав власників (засновників) у бухгалтерському обліку має історичний характер і постійно розвивається.

Провідну роль у вдосконаленні обліку прав власників (обліку власного капіталу) відіграють теоретичні розроблення, спрямовані на розкриття суті та змісту категорії підприємницького капіталу як в цілому, так і окремих його складових, зокрема власного капіталу.

При створенні та розвитку підприємства власний капітал відіграє провідну роль і є головною економічною базою усього процесу діяльності підприємства.

В Україні вживання терміну «власний капітал» пов'язано з розвитком різних форм власності та різних організаційно-правових форм підприємств [5].

І.Й. Яремко розглядає концептуальні теорії управління капіталом підприємства, і найбільшу увагу він відводить аналізу критеріїв та показників ефективності структурних елементів капіталу, які характеризують максимізацію ринкової вартості підприємства [8].

Економісти розглядають поняття капіталу з двобічно. З одного боку, капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів. При цьому характеризується напрямком вкладення засобів. З іншого боку, якщо розглядати джерела фінансування можна відзначити, що капітал – це можливість і сукупність форм мобілізації фінансових ресурсів для отримання прибутку [4].

Власний капітал відповідно до п. 3 П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та п. 4 П(С)БО 2 «Баланс» становить частину в активах підприємства, яка залишається після вирахування його зобов'язань. Найбільш вдалим, на нашу думку, є підхід І. Бланка, який під власним капіталом розуміє загальну суму засобів, які належать підприємству на правах власності, та використовується ним для формування активів [1, с. 504].

Згідно з П(С)БО 2 «Баланс» власний капітал підприємства включає такі елементи: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал. Такий склад власного капіталу відображає наявність його частини, інвестованої засновниками у момент створення підприємства, та частини, одержаної в результаті ефективної діяльності, насамперед

нерозподіленого прибутку, суми дооцінки необоротних активів, а також додаткового вкладеного капіталу.

Складові власного капіталу відображають суму, що власники передали в розпорядження підприємства як внески, або залишили у формі нерозподіленого прибутку, або яку суму підприємство одержало у своє розпорядження зі сторони без повернення від інших суб'єктів господарювання, юридичних та фізичних осіб.

Можна виокремити такі три підходи до визначення суті власного капіталу [5]. Для економічних наук власний капітал – це фінансові ресурси, що вкладаються в частину активів, відображені в пасиві балансу підприємства.

Бухгалтерський аспект визначає власний капітал як частину в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань

Правовий аспект характеризує власний капітал як власні джерела фінансування підприємства, які без визначеного терміну повернення внесені засновниками.

Поняття «капітал» асоціюється з поняттям «власність». В момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками), і являє собою вартість майна підприємства.

Майно підприємства складається з різноманітних матеріальних, нематеріальних та фінансових ресурсів – носіїв прав власності окремих суб'єктів, а також частки інвестованих коштів. Власний капітал є гарантією організації бізнесу.

Сума власного капіталу – це абстрактна вартість майна, яка не є його поточною чи реалізаційною вартістю, а тому не відображає поточну вартість прав власників підприємства (фірми). На суму власного капіталу суттєво впливає оцінка в бухгалтерському обліку активів і кредиторської заборгованості, що була застосована при створенні підприємства, хоча випадково вона може збігатись із сукупною ринковою вартістю акцій підприємства чи з сумою, яку можна отримати від продажу чистих активів частинами або підприємства в цілому.

Власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства, він є одним із найістотніших і найважливіших показників, оскільки виконує такі функції:

– самостійності і влади – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство;

- відповідальності і захисту прав кредиторів – відображений в балансі підприємства власний капітал є для зовнішніх користувачів мірилом відносин відповідальності на підприємстві, а також захистом кредиторів від втрати капіталу;
- довгострокового кредитування – перебуває в розпорядженні підприємства необмежений час;
- фінансування ризику – власний капітал використовується для фінансування ризикових інвестицій, на що можуть не погодитись кредитори;
- кредитоспроможності – при наданні кредиту, за інших рівних умов, перевага надається підприємствам з меншою кредиторською заборгованістю і більшим власним капіталом;
- компенсації понесених збитків – тимчасові збитки мають погашатись за рахунок власного капіталу;
- розподілу доходів і активів – частки окремих власників у капіталі є основою при розподілі фінансового результату та майна при ліквідації підприємства.

Створюється підприємство з метою отримання прибутку і реалізувати цю мету воно може лише за умови збереження свого капіталу.

Утворюється власний капітал двома шляхами:

- внесенням власниками підприємства грошових коштів та інших активів;
- накопиченням суми доходу, що залишається на підприємстві.

Ці питання можна деталізувати до нескінченності, але на них усі можна дати одну відповідь: власний капітал допоможе вирішити якщо не всі то більшу частину виникаючих проблем.

Термін «капітал» походить від лат. capitals – головний. У повсякденному житті під капіталом розуміють: у вузькому розумінні – суму заощаджень, достатню для ведення підприємницької діяльності, а в широкому розумінні – все те, що має певну цінність.

З точки зору політекономії капітал є вартістю, яка має властивість само зростати, приносячи так звану додаткову вартість.

Представники класичної політичної економії (А.Сміт, Д.Рікардо, Ж.Б.Сей та інші) визначали капітал сукупністю матеріальних благ, що задовольняють людські потреби в зростанні вартості. Тобто, капітал ототожнювався із засобами виробництва. Подібні уявлення характерні також для неокласиків (А.Маршала та інших), а також деяких сучасних економістів (П.Самуельсона, С.Фішера та інших).

Марксистська економічна теорія трактувала капітал як сукупність певних виробничих відносин людей, властивих для системи найманої праці, тобто відносин з приводу привласнення власниками засобів

виробництва результату неоплаченої праці найманих робітників (так званої додаткової вартості). У цьому трактуванні капітал – це носій відносин з експлуатації найманої праці капіталістами.

Сучасний монетаризм (М.Фрідмен та інші) ототожнює капітал з грошима або їх заміниками – кредитними грошима, які у своєму русі (обороті) приносять дохід, тобто, з цієї точки зору, капітал – це багатство, яке існує в формі грошей.

Нарешті, прихильники маржиналізму (представники австрійської економічної школи та їх сучасні послідовники) вважають, що капітал – це все, що приносить дохід як результат різної оцінки окремими економічними суб'єктами існуючих і майбутніх економічних благ.

Висновки. Підсумовуючи все вище сказане, можна дати узагальнене визначення капіталу. Капітал – це вартість, яка в своєму русі зростає, приносячи дохід, тобто це – само зростаюча вартість. Облікове забезпечення в управлінні власним капіталом зводиться до об'єктивного відображення його стану, структурних змін та використання.

Капітал, який приносить процент, – це капітал власність, тобто гроші, які продаються на особливому ринку, – ринку капіталів. Позичені гроші, тобто гроші, надані в кредит функціонуючим підприємцям, – це капітал функція. Якщо капітал власність приносить дохід в формі відсотка, то капітал функція – у формі підприємницького доходу, тобто частини прибутку на позичений капітал, яка залишається після сплати відсотків.

Враховуючи принцип єдиного грошового вимірника, капітал у бухгалтерському обліку є сукупністю майнових засобів, призначених для господарських цілей, виражених в грошовій одиниці, тобто сума активу або рівна їй сума пасиву.

Капіталу як індикатору відносин власності притаманні наступні характеристики:

- 1) він є основним фактором виробництва;
- 2) характеризує фінансові ресурси підприємства, що приносять прибуток;
- 3) є головним джерелом формування добробуту власників;
- 4) є головним показником ринкової вартості підприємства;
- 5) його динаміка є важливим барометром рівня ефективності господарської діяльності підприємства.

1.Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: в 2 т. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2004. – Т. 1. – 624 с.

2.Маркович В.М. Функціонування підприємницького капіталу / В.М.Маркович // Вісник НБУ. – 2001. – № 5. – С. 7–15.

3. Воробйов Ю.М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств / Ю.М.Воробйов // Фінанси України. – 2001. – № 2. – С. 77–85.
4. Назарбаева И. Отчет о собственном капитале: строка за строкой / И. Назарбаева // Бизнес. Бухгалтерия. – 2007. – № 12. – С. 136–145.
5. Сопко В. В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів) / В.В.Сопко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
7. кушина Е. Чистые активы хозбществ : интрига продолжается... / Е. Кушина // Бизнес. Бухгалтерия. – 2007. – № 12. – С. 32–38.
8. Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій: монографія / І.Й.Яремко. – Львів : Вид-во «Каменярь», 2006. – С. 176.